

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

**ПРОГРАМА  
ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ  
КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ**

*для студентів напрямку підготовки 6.010102 Початкова освіта  
(освітній ступінь – бакалавр)  
денна форма навчання (ПО-42)*

**Спеціалізація: Методика виховної роботи**

Програму погоджено  
на кафедрі педагогіки  
(протокол № 7 від 27.02.2019 р.)  
Завідувач С.С.С. проф. Смолюк І.О.

Програму затверджено вченою  
Радою факультету педагогічної освіти та  
соціальної роботи  
(протокол № 8 від 19 березня 2019 р.)  
Декан А.В.Л. проф. Лякішева А.В.

**ЛУЦЬК – 2019**

## ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сучасному етапі розвитку України відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір, що супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Відбувається зміна освітньої парадигми: пропонується новий зміст, нові підходи і новий педагогічний менталітет. При цьому важливою складовою педагогічного процесу стає особистісно орієнтована взаємодія педагога з вихованцями.

Сьогодення вимагає переосмислення та оновлення змісту, форм і методів виховання, спрямованих на формування високоінтелектуальної, духовно-багатої, творчої особистості, якій притаманні почуття приналежності до свого народу, національної самосвідомості, яка здатна до самореалізації і самовдосконалення. Основним орієнтиром виховання є особистість, яка втілює якість і властивості, що є загальноприйнятими цінностями і характеризують її як неповторну індивідуальність. Дбати про національну інтелектуальну еліту, формувати і плекати її – головне завдання держави і національної школи. Вагоме місце тут належить освітнім закладам нового типу – ліцеям, гімназіям, коледжам, школам-комплексам, які створені з метою навчання і виховання молоді в атмосфері культури і високої духовності.

В цих умовах педагогу необхідно орієнтуватися в широкому спектрі питань педагогіки сімейного виховання, основних наукових напрямків виховної роботи в навчальних закладах нового типу, технологій виховної роботи у зарубіжних країнах, інноваційних виховних технологій, організації позакласної роботи з учнями початкової школи.

Програма комплексного державного екзамену зі спеціалізації «Методика виховної роботи» охоплює такі навчальні дисципліни (90 питань):

- *«Педагогіка сімейного виховання»* (30 питань), метою викладання якої є формування знань студентів про особливості сімейного виховання, усвідомлення ролі батьків і родини у житті дітей, вивчення педагогічних проблем та перспектив розвитку сучасної сім'ї, її функцій, типів, шляхів взаємодії школи та сім'ї.
- *«Система виховної роботи в навчальних закладах нового типу»* (18 питань), метою викладання якої є формування у майбутнього педагога вмінь та навичок організаційної виховної роботи в різних типах навчальних закладів, що передбачає ознайомлення студентів із системою виховної роботи в Україні; вивчення особливостей та завдань системи виховної роботи в навчальних закладах нового типу, виявлення і практичне використання нетрадиційних форм і методів організації виховної роботи в школі.
- *«Освітні моделі в зарубіжних країнах»* (15 питань), метою викладання якої є розширення і поглиблення знань студентів про сучасний стан розвитку педагогічної науки та освітньої практики в країнах Заходу, що передбачає ознайомлення студентів із особливостями розвитку педагогічних теорій у розвинених зарубіжних країнах; аналіз основних напрямків виховання в зарубіжній педагогіці; ознайомлення з політикою розвинених країн Заходу в галузі виховання та освіти.
- *«Позакласна робота вчителя початкової школи»* (19 питань) метою викладання якої є формування у майбутнього педагога вмінь та навичок організаційної позакласної роботи з учнями початкової школи, що передбачає ознайомлення студентів із системою виховної роботи в закладах загальної середньої освіти, оволодіння методикою проведення різних форм позакласної виховної роботи з учнями початкової школи, виявлення і практичне використання інноваційних форм, методів організації виховної діяльності молодших школярів.
- *«Інноваційні виховні технології»* (8 питань) метою викладання якої є поглиблення знань студентів про загальні засади педагогічної інноватики, інноваційні педагогічні технології, інноваційну діяльність педагога.

### **Студенти повинні:**

**знати:** предмет педагогіки сімейного виховання; зв'язок педагогіки сімейного виховання з іншими науками; теоретико-методологічні основи сімейного виховання; напрями й стилі виховання дітей в сім'ї; засоби, методи та форми здійснення сімейного виховання; особливості взаємостосунків і спілкування батьків із дітьми; методи дослідження сім'ї та сімейного виховання; напрями виховання дітей у сім'ї; особливості виховання дітей в багатодітній сім'ї; специфіку виховання єдиної дитини в родині; особливості виховання близнюків; виховання дітей

в неповній сім'ї, його проблеми; виховання дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування; виховання дітей у прийомній сім'ї, дитячому будинку сімейного типу; проблеми виховання дітей із особливими потребами в родині, типові порушення сімейного виховання;

структуру та функції системи виховної роботи; особливості організації виховної роботи в закладах нового типу; форми та методи виховної роботи в НВК, «школах – дитячий садок», гімназіях, коледжах, ліцеях;

форми і методи організації позакласної роботи в початковій школі; інноваційні форми, методи і прийоми виховної роботи з молодшими школярами;

сучасні педагогічні концепції; сутність теорій виховання у класичній та реформаторській педагогіці; мету, завдання форми виховання в зарубіжній педагогіці; особливості виховних технологій у країнах Заходу;

інноваційні педагогічні технології розвитку сучасної освіти; своєрідність інноваційних процесів у системі освіти України; особливості інноваційно-педагогічної діяльності вчителя та управління нею.

**вміти:** аналізувати та узагальнювати сучасні вітчизняні та зарубіжні тенденції розвитку педагогіки сімейного виховання; добирати і застосовувати на практиці форми, методи і прийоми сімейного виховання; виявляти виховні можливості сім'ї, з'ясувати рівень педагогічної культури батьків; співпрацювати з батьками та рідними учнів початкової школи; застосовувати положення нормативно-правових документів щодо виховання і розвитку дітей у сім'ї; використовувати методи дослідження сім'ї і сімейного виховання;

добирати форми і методи виховної роботи; реалізувати виховні функції в різнотипних освітніх закладах; організувати учнівський колектив на корисні справи; впроваджувати інтерактивні виховні технології в практику роботи навчальних закладів нового типу;

володіти методикою організації та проведення позакласної роботи з математики, української мови, природознавства, інтегрованого курсу «Я досліджую світ»; уміти організувати та проводити різні форми позакласної виховної роботи з учнями початкової школи, застосовувати інноваційні активні методи і прийоми виховання молодших школярів; організувати роботу за інтересами, гуртки дитячої творчості.

визначати основні положення теорії виховання в сучасних зарубіжних концепціях; аналізувати різні підходи до організації виховання в сучасній зарубіжній педагогіці; класифікувати педагогічні течії за цілями виховання, ставленням до дитини, механізмом взаємодії людини і середовища; визначати мету і завдання виховання, характеризувати методи виховання в зарубіжній педагогіці.

організувати освітній процес закладу загальної середньої освіти відповідно до інноваційних тенденцій сучасної освіти; застосовувати різні види інноваційних виховних технологій у практичній діяльності; адекватно оцінювати власну готовність до інноваційної педагогічної діяльності; здійснювати самоосвіту, самонавчання, саморозвиток.

## ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

### *Педагогіка сімейного виховання*

1. Об'єкт, предмет, завдання педагогіки сімейного виховання.
2. Зв'язок сімейної педагогіки з іншими науками.
3. Становлення та розвиток сім'ї як суспільного інституту.
4. Поняття про шлюб і сім'ю як малу соціальну групу. Поняття родини, роду.
5. Національні традиції української родинної педагогіки.
6. Сучасні тенденції розвитку сім'ї та сімейного виховання. Проблеми сучасної молоді сім'ї.
7. Функції сучасної сім'ї.
8. Характеристика сімей за якістю сімейних взаємин: благополучна сім'я, неблагополучна, зовні благополучна.
9. Типологія сім'ї на основі особливостей спілкування і міжособистісних стосунків.
10. Типи сімей, у яких виховуються «важковиховувані» діти.
11. Виховний потенціал сучасної сім'ї. Умови ефективного сімейного виховання.
12. Права, обов'язки та відповідальність батьків за виховання та розвиток дитини.
13. Мета і завдання сімейного виховання.
14. Напрями виховання дітей у сім'ї.

15. Методи виховання дітей у сім'ї.
16. Стилї виховання дітей у сім'ї.
17. Авторитет батьків. Види негативного авторитету за А.С. Макаренком.
18. Прояви батьківської любові.
19. Методи дослідження сім'ї та сімейного виховання.
20. Особливості виховання дітей у багатодітній сім'ї.
21. Специфіка виховання єдиної дитини в родині.
22. Особливості виховання близнюків.
23. Виховання дітей в неповній сім'ї, його проблеми.
24. Виховання дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування.
25. Виховання дітей в прийомній сім'ї, дитячому будинку сімейного типу.
26. Проблеми виховання дітей із особливими потребами в родині. Типові порушення сімейного виховання.
27. Етапи діалогічної взаємодії у вирішенні конфліктних ситуацій у сім'ї.
28. Десять заповідей виховання для батьків Януша Корчака.
29. В. Сухомлинський про роль батьків у вихованні дітей.
30. Погляди А. С. Макаренка про роль батька, матері у вихованні дитини в сім'ї.

### ***Система виховної роботи в навчальних закладах нового типу***

1. Особливості та структура виховного процесу у школах нового типу.
2. Мета і завдання виховання як невід'ємна складовою освітнього процесу у закладах освіти.
3. Процес виховання як система. Принципи організації виховного процесу в сучасній школі.
4. Основні закономірності виховання.
5. Методи виховання в сучасній школі.
6. Умови оптимального вибору і ефективного застосування методів виховання.
7. Система виховної роботи коледжу.
8. Виховна система школи-інтернату.
9. Система виховної роботи у гімназії, ліцеї, колегіумі.
10. Виховна система у закладах нового типу: науковому ліцеї та науковому ліцеї-інтернаті.
11. Організація виховної роботи в школах О.Захаренка.
12. Авторська школа Миколи Гузика.
13. Авторська школа Марії Чумарної. Принципи виховання особистості.
14. Функції заступника директора з виховної роботи.
15. Функції та основні напрями роботи класного керівника.
16. Методика складання плану виховної роботи класного керівника з учнівським колективом, вимоги до нього.
17. Завдання та обов'язки вихователя школи-інтернату.
18. Сучасні форми і методи взаємодії вчителя з батьками у процесі виховання школярів.

### ***Освітні моделі в зарубіжних країнах***

1. Педагогіка прагматизму як специфічне вираження ідей реформаторської педагогіки.
2. Теорія екзистенціалізму в сучасній зарубіжній педагогіці.
3. Зарубіжні концепції неотомізму в педагогіці.
4. Педагогіка біхевіоризму як науковий напрямок в зарубіжній педагогіці.
5. Педагогічна теорія неопозитивізму.
6. Концептуальні засади педагогічної технології «Школа успіху і радості» С. Френе
7. Концептуальні засади та особливості змісту педагогічної технології «Будинок вільної дитини» М. Монтесорі.
8. Сутність та особливості змісту Вальдорфської педагогіки.
9. Особливості виховання у «Школі Саммерхілл» О.С. Нілла.
10. Самоактуалізація як кінцева мета гуманістичного виховання у США.
11. Традиції гуманістичного виховання в Німеччині.
12. Особливості організації початкової освіти у Великій Британії.
13. Ідея пріоритетної ролі освіти в Японії.
14. Дошкільна та початкова освіта у Фінляндії.

## 15. Зміст базової освіти у Франції.

### *Позакласна робота вчителя початкової школи*

1. Сутність понять «позакласна робота», «позакласна виховна робота» «позашкільна виховна робота» науковій літературі.
2. Принципи організації позакласної виховної роботи. Основні завдання позакласної виховної роботи в початковій школі.
3. Класифікація форм організації позакласної виховної роботи.
4. Виховний захід як провідна форма організації виховної роботи з молодшими школярами.
5. Класна година як форма позакласної виховної роботи, вимоги до її організації та проведення.
6. Етична бесіда як форма позакласної виховної роботи, вимоги до її організації та проведення.
7. Колективні творчі справи (КТС) у системі позакласної виховної роботи.
8. Методика проведення з дітьми рухливих ігор та спортивних змагань.
9. Використання методу проєктів у позакласній виховній роботі в початковій школі.
10. Методика проведення інтерактивних ігрових форм виховної роботи у початковій школі (квест, міні-тренінг, флеш-моб, рольова гра).
11. Методика проведення екскурсій у початкових класах. Орієнтовна структура проведення екскурсій.
12. Предметні та тематичні тижні в початковій школі як форма позакласної виховної роботи.
13. Організація та методика проведення позакласної роботи з української мови в початкових класах.
14. Організація та методика проведення позакласної роботи з математики у початкових класах.
15. Організація та методика проведення позакласної роботи з природознавства в початкових класах. Форми позакласної роботи з природознавства.
16. Позакласна робота за інтересами у початковій школі, організація предметних, творчих гуртків, клубів.
17. Міжнародні та всеукраїнські творчі конкурси та інтелектуальні змагання для учнів початкової школи.
18. Методики вияву рівня вихованості молодших школярів.
19. Моніторинг якості виховної роботи класного керівника.

### *Інноваційні виховні технології*

1. Інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти в Україні.
2. Гуманістична спрямованість освітніх інноваційних процесів.
3. Класифікація інноваційних виховних технологій.
4. Сутність та особливості інноваційної педагогічної діяльності вчителя.
5. Концептуальні засади педагогічної технології «Школа для життя, через життя» Ж.- О. Декролі.
6. Технологія розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера.
7. Мета і завдання гуманістичної концепції виховання К. Роджерса.
8. Технологія фізичного виховання дітей М. Єфименка.

## **КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ**

Екзаменаційний білет складається з 3-х питань; 1 і 2-ге питання в білеті оцінюється у 35 балів, 3 – 30 балів.

*Критерії оцінювання відповіді  
студентів на державному екзамені*

<i>Бали за 1-2 питання</i>	<i>Бали за 3 питання</i>	<b>Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів</b>
1-10	1-15	Студент може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи.
		Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність елементарно викласти думку.
		Студент відтворює менше половини навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання.
11-20	16-20	Студент знає приблизно половину навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту навчального посібника або змісту лекції викладача, повторити за зразком певну операцію, дію.
		Студент розуміє основний навчальний матеріал, здатний із помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати закономірність, принцип тощо.
		Студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального курсу. Відповідь його правильна, але недостатньо осмислена. З допомогою викладача здатний аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки. Вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком.
		Студент правильно, логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, частково контролює власні навчальні дії.
21-30	21-25	Знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.
		Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації.
		Студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї.
31-35	26-30	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми. Визначає програму власної пізнавальної діяльності; самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них.
		Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, свої обдаровання і нахили.

**Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів  
заочної форми навчання**

В оцінці теоретичних знань студентів урахуються такі моменти: достатність об'єму відповіді (повна, недостатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами,

законами, правилами навчальної дисципліни, тенденціями і закономірностями, педагогічними концепціями видатних педагогів минулого і сучасних учених; усвідомленість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; не традиційність підходу до викладу відповіді; вміння інтегрувати та диференціювати знання, аргументувати власні судження теоретичними і фактичними положеннями..

**Оцінка «відмінно»** виставляється студентам, які в повному обсязі володіють програмовим матеріалом із навчальної дисципліни, обізнані з усіма поняттями і термінами навчального курсу і адекватно оперують ними під час відповідей на поставлені запитання, посилаються на наукові педагогічні дослідження, ознайомлені зі спеціальною літературою. Випускники мають продемонструвати творчу самостійність, здатність аналізувати факти, що стосуються навчального курсу, обґрунтувати шляхи використання провідних ідей видатних педагогів минулого в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі. При оцінюванні враховуються вміння аргументувати власні судження теоретичними і фактичними положеннями.

**Оцінка «добре»** виставляється також за умов достатньо повного володіння знаннями з навчального предмету. Відповідь студента має бути правильною, обґрунтованою, демонструвати знання теоретичного матеріалу, знання першоджерел, вміння здійснювати самостійну навчально-пізнавальну діяльність, здатність викладати матеріал в певній логічній послідовності, Однак при цьому у відповіді може бути допущено дві-три несуттєві помилки чи деяка неповнота відповідей, скутість у висловленій думці.

**Оцінка «задовільно»** виставляється за знання, що продемонстровані в неповному об'ємі. Вони, як правило, носять фрагментарний і поверхневий характер. Теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що студент загалом обізнаний із літературними джерелами з навчальної дисципліни та першоджерелами, але не спроможний їх критично оцінити щодо практичного використання.

**Оцінка «незадовільно»** виставляється за неправильну або неповну відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого запитання. Літературу з навчальної дисципліни, першоджерела та понятійно-категоріальний апарат студент зовсім не знає. Відповідь вказує, що програмовим матеріалом студент не володіє.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

### *Педагогіка сімейного виховання*

1. Алексеєнко Т. Ф. Молода сім'я: умови виховання дитини : наук.-метод. посіб. / Т. Ф. Алексеєнко; АПН України Інститут проблем виховання. – К. : ЗАТ «ЕКСИМСЕРВИС». – 2004. – 96 с.
2. Алексеєнко Т. Ф. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.05; 13.00.07 / Алексеєнко Тетяна Федорівна. – К., 2017. – 573 с.
3. Андреева Т. В. Психология современной семьи: монография / Андреева Т. В. – СПб. : Речь, 2005. – 436 с.
4. Артемова Л. Соціалізація дитини в родині // Дошкільне виховання. – 2004. – № 3. – С. 3–5.
5. Богданова І. М. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / І. М. Богданова. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
6. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї / О. І. Бондарчук. – К. : МАУП, 2001. – 96 с.
7. Годовикова Д. Как развивать любознательность малыша // Семья и школа. – 1985. – № 11. – С. 29–31.
8. Горшкова Т. Є. Академія дошкільних наук. Країна розвитку дитини. – К., 2000. – 222 с.
9. Гридковець Л. М. Світ подружнього життя: [навчально-практичний посібник] / Л. М. Гридковець; Київський міський центр сім'ї «Родинний дім», Управління у справах сім'ї та молоді Київської міськдержадміністрації. – К. : «Родинний дім», 2004. – 169 с.
10. Електронний ресурс. Справи сімейні. Сімейний портал : <https://familytimes.com.ua>
11. Заповіді традиційної сімейної педагогіки // Освіта. – 2003. – № 33.
12. Ковбас Б. Родинна педагогіка: навч. посіб.: У 3 т. / Б. Ковбас, В. Костів. – Івано-Франківськ, 2006. – Т. 2: Основи родинного виховання. — 288 с.
13. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com>

/document/d/1d26bz8vt3ngctdign4fjuejuxyl5-grmho8kkone9nk/edit

14. Концепція «Сім'я і родинне виховання» / [В. Г. Поставий, П. М. Щербань, Т. Ф. Алексеєнко, О. М. Докукіна, Н. М. Стрельникова] // Рідна школа. – 1996. – № 11–12.
15. Кочерга О. Повірте у свою дитину // Дошкільне виховання. – 2004. – № 3. – С. 14–15.
16. Кравченко Т. В. Педагогіка сімейного виховання : навч. посібник / Т.В.Кравченко, С.С.Заєць. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – 126 с.
17. Кузьмінський А. І. Педагогіка родинного виховання : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2006. – 324 с.
18. Куликова Т. А. Семейная педагогика и домашнее воспитание : учебник для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Т. А. Куликова. – М. : Издательский центр «Академия», 1999. – 232 с.
19. Куликова Т. А. Семейная педагогика и домашнее воспитание. – М., 2000. – С. 14–26.
20. Куликова Т. Семейная педагогика и домашнее воспитание: Учеб-ник. – М., 1999. – С.193–199.
21. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання: навч. посіб. / Л. М. Маценко – К. : НАКККіМ, 2011. – 293 с.
22. Маценко М. До проблеми змісту проф.-педаг. підготовки гувернера // Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі ХХІ століття. – Полтава, 2002. Вип.2. – С. 22–29.
23. Никитин Б. П., Никитина Л. А. Мы, наши дети и внуки. – Молодая гвардия, 1989. – 303 с.
24. Основи батьківської компетентності : [навч. посіб.] / [Т. Г. Веретенко, І. Д. Зверева, Н. Ю. Шевченко]; за заг. ред. І. Д. Звереві. – К. : Наук. світ, 2006. – 156 с.
25. Педагогіка / За ред. А. М. Алексюка. – К., 1985. – 631 с.
26. Планування роботи з дітьми раннього віку / Упоряд. Т. Науменко. – К., 2003. – С. 37–42.
27. Права дитини в Україні та їх реалізація. Юридичний довідник / [упоряд. : Л. В. Кузьменко]. – К. : ТОВ «Парус», 2003. – 96 с.
28. Работа с родителями : пособие для учителей начальных классов в общеобразовательных учреждениях / [М. П. Осипова, Г. А. Бутрим, И. А. Мельничук и др.] ; под. общ. ред. М. П. Осиповой, Г.А. Бутрима. – Мн. : Экоперспектива, 2003. – 480 с.
29. Радчук Г. К. Сімейне виховання (освітній тренінг для батьків) : навч.-метод. посібник / Г. К. Радчук, О. В. Тіунова. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 121 с.
30. Савенко А. И. Детские исследования в домашнем обучении // Одаренный ребенок. – 2002. – № 5. – С. 78–86.
31. Сарапулова Е. Г. Організація системи домашнього навчання й виховання на державному рівні // Педагогіка і психологія. 2000. – № 2. – С. 131–137.
32. Сарапулова Е. Г. Українські народні ігри дітей і молоді влітку // Фізичне виховання в школі. – 1998. – № 2. – С. 28–30.
33. Сарапулова Е. Г. Фізіологічне доцільний режим дня // Дошкільне виховання. – 2001. – № 5. – С. 13–15.
34. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка : навч. посіб. / М. Г. Стельмахович. – К. : ІСДО, 1996. – 288 с.
35. Федоренко Р.П. Психологія молоді сім'ї і сімейна криза : монографія / Р.П. Федоренко. – Луцьк : РВВ Вежа, 2007. – 168 с.
36. Херсонский Б. Т., Дворяк С. В. Психология и профилактика семейных конфликтов. – К., 1991. – 36–42 с.

#### Додаткові джерела

1. Винникотт Д. В. Разговор с родителями : пер. с англ. / Дональд Вудс Винникотт. – М. : Независимая фирма «Класс», 2011. – 96 с.
2. Гиппенрейтер Ю. Б. Общаться с ребенком. Как? / Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. : АСТ : Астрель, 2008. – 251 с.
3. Зіцер Д. Свобода від виховання / Діма Зіцер; пер. з рос. І. Тумко. – Х. : Віват, 2016. – 272 с.
4. Ибука М. После трех уже поздно / Масару Ибука ; [пер. с англ. – Н. Пе-ровой]. – М.: Альпина нон-фикшн, 2011. – 126 с.
5. Комаровський Є. О. Здоров'я дитини і здоровий глузд її родичів / Є. О. Комаровський. – Харків: Видавництво КЛІНІКОМ, 2011. – 576 с.
6. Корчак Я. Як любити дітей / Я. Корчак. – К. : Рад. шк., 1988
7. Макаренко А. С. Книга для батьків / А. С. Макаренко. – К. : Рад. школа, 1980 – 327 с.



8. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В. Сухомлинський. – К.: Рад.школа, 1978. – 263 с.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – 670 с.
10. Сухомлинський, В. О. Вибрані твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 5. Статті. – 640 с.
11. Шрагіна Лариса. Немовля – малеча – підліток. Мудрі формули виховання / Лариса Шрагіна. – Київ : Брайт Стар паблішінг, 2016. – 160 с.

#### *Система виховної роботи в навчальних закладах нового типу*

1. Бех Д.І. Особистісно орієнтоване виховання / Д.І. Бех. – К.: ІЗМН, 1999.
2. Біда О.А., Ронко Л.М., Комар О.А. Педагогічна практика / О.А. Біда, Л.М. Ронко, О.А. Комар. – К.: 2004. – 68с.
3. Варава В. Виховні технології / В. Варава, В. Зоц. – К.: 2004. – 120 с.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко // Підручник для педагогів, вихователів, молоді та батьків. – Вид. 3-тє. – Полтава, 1994. – Т.1.
5. Гликман И.З. Теория и методика воспитания: Учеб.пособие для студ. высш.учеб.заведений / И.З. Гликман. – Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 176 с.
6. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія і методика / Я. Гнутель. – Тернопіль, 1998. – 262 с.
7. Закону України «Про освіту» № 2145-19 від 05.09.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/paran186#n186>
8. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997.
9. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії / І.А. Зязюн. – К.: МАУП, 2002. – 312 с.
10. Иванова Н. Как получить «портрет» мученика / Н. Иванова // Директор школи. Україна. – 2000. – №4. – С.51-56.
11. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навч. Посібник / С.Г. Карпенчук. – К.: Вища шк., 1997. – 304 с.
12. Кириленко С.В. Книга власного керівника: Довідково-методичне видання / С.В.Кириленко, Н.І. Косарева, – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 560с.
13. Киричук В.А. Заняття з етичного виховання в 1 класі: Посібник для вчителя / В.А. Киричук, Н.І. Підгорна. – К.: Освіта, 1998. – 79с.
14. Коберник О.М. Навчально-виховний процес у сільській загальноосвітній школі: сутність, проектування, організація / О.М. Коберник. – К.: Знання, 1998. – 274с.
15. Коберник О.М. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі / О.М. Коберник. – К.: Науковий світ, 2001.
16. Конституція України. – К.: Україна, 1997.
17. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі // Інф. Збірник МОН України. – 1996. –№3.
18. Концепція національного виховання // Освіта. – 1996. – 7 серпня.
19. Концепція позашкільної освіти і виховання // Освіта –1997.
20. Кравцова С. Учитель і проблеми дисципліни, або як реагувати на неадекватну поведінку учнів / С. Кравцова, К. Мухаматулліна // Шкільний світ. – 2003. – № 5. – С.4.
21. Кузь В.Г. Авторська школа О.А. Захаренка / В.Г.Кузь. – К.: Наук.світ, 2000. – 43 с.
22. Кулаковська С. Організація роботи з батьками в сучасному закладі освіти / С. Кулаковська, Т. Кравченко, О. Хромова // Шкільний світ. – 2003. – №25-28. – С. 83-92.
23. Малюнкowa Л.И. Теория и методика воспитания / Л.И. Малюнкowa. – М., 2004. – 480с.
24. Мартинюк І.В. Національне виховання: теорія і методологія / І.В. Мартинюк. – К.: ІСДО, 1995.
25. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К.: Шкільний світ, 2001. – 24с.
26. Нова українська школа: poradник для вчителя / Під заг. ред. Бібик Н. М. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
27. Орієнтований зміст виховання в національній школі. – К.: ІСДО, 1996.

28. Охрімчук Р. Є. Така організація! Пласт – національна скаутська організація України / Р. Є. Охрімчук // Шкільний світ. – №15. – С.10-11.
29. Охрімчук Р. Щоб дитина була щасливою... / Р. Охрімчук // Шкільний світ. – 2003. – № 17. – С. 1-2.
30. Охрімчук Р., Стецюк А. Проектна робота у шепетівському пенсіонаті / Р. Охрімчук, А. Стецюк // Шкільний світ. – 2003. – № 25-28. – С. 3-54.
31. Павленчик В. Виховувати любов'ю / В. Павленчик // Шкільний світ. – 2003. – № С. 1-2.
32. Падалка О.С. Педагогічні технології / О.С.Падалка, А.С.Нісімчук, І.О.Смолюк, О.Т.Шпак. – К.: Українська енциклопедія, 1995. – 252с.
33. Пехота О.М. Освітні технології: Навч.-метод посіб./ О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М. Любарська. – К.: А.С.К., 2001. – 256с.
34. Повалій Л. Батьки і діти: як досягти взаєморозуміння / Л. Повалій // Шкільний світ. – 2003. – №3. – С. 3-4.
35. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Сільська школа. – 2001. – № 2.
36. Програма «Чотирьох азбук» // Початкова школа. – 2006. – №8. – С.32.
37. Проект державного стандарту початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/Новини/2017/08/30/project.pdf>
38. Рожков М.И. Воспитание толерантности у школьников: Методика воспитательной работы / М.И. Рожков, Л.В. Байборода, М.А. Ковальчук. – Ярославль, 2003. – 192с.
39. Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 1 класу: Методичний посібник для вчителів / О.Я. Савченко. – К.: Початкова школа, 2002. – 464с.
40. Стельмахович М.Б. Українська народна педагогіка / М.Б. Стельмахович. – К.: ІЗИН, 1997.
41. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1976.
42. Тюска В. Аспекти громадянського виховання у підліткових клубах / В. Тюска // Шкільний світ. – 2003. – №11. – С.3-4.
43. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання / К.Д. Ушинський. – К.: Рад. школа, 1983. – Т.1.
44. Фіцула М.М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К.: Академія, – 2000.
45. Цимбалюк Л. Програма виховання роботи ЗОШ № 28 м.Черкаси / Л. Цимбалюк // Шкільний світ. – 2003. – № 25-28. – С.70-74.
46. Чернова Г. Виховна робота: від планування до аналізу / Г. Чернова // Шкільний світ. – 2003. – №25-28. – С.55-69.
47. Чорна К. Виховання моральності громадянина / К. Чорна // Шкільний світ. – 2003. – №15. – С.1-3.
48. Шелестові Л. Соціальний портрет молодшого підлітка (психологічний портрет) / Л. Шелестові // Шкільний світ. – 2003. – С.4.

#### ***Позакласна робота вчителя початкової школи***

1. Бачинська Є.М. Організація учнівського самоврядування в закладах освіти Київської області. Навчальний-методичний посібник. – Біла Церква: КОППОК, 2002. – с. 90.
2. Бех Д.І. Особистісно орієнтоване виховання / Д.І. Бех. – К.: ІЗМН, 1999.
3. Варава В. Виховні технології / В. Варава, В. Зоц. – К.: 2004. – 120 с.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко // Підручник для педагогів, вихователів, молоді та батьків. – Вид. 3-тє. – Полтава, 1994. – Т.1.
5. Виховний процес: вивчення ефективності: метод. рекомен. / за ред. Є. Н. Степанова. – М.: Сфера, 2001.
6. Врублевська М.О. Орган учнівського самоврядування // Виховна робота в школі: Науково-методичний журнал. – Харків. – 2006. – №10 (23). с. 2-15.
7. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія і методика / Я. Гнутель. – Тернопіль, 1998. – 262 с.
8. Гуткіна Л. Д. Настільна книга класного керівника / Л. Д. Гуткіна. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2004. – 144 с.
9. Данилів І.І. Структура учнівського парламенту // Виховна робота в школі: Науково-методичний журнал. – № 10 (23). – Харків. – 2006.
10. Дерекліїва Н. І. Класний керівник. Основні напрямки діяльності / Н. І. Дерекліїва. – М.:

Вербум, 2001.

11. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997.
12. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії / І.А. Зязюн. – К.: МАУП, 2002. – 312 с.
13. Иванова Н. Как получить «портрет» мученика / Н. Иванова // Директор школи. Україна. – 2000. – №4. – С.51-56.
14. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навч. Посібник / С.Г. Карпенчук. – К.: Вища шк., 1997. – 304с.
15. Кириленко С.В. Книга власного керівника: Довідково-методичне видання / С.В.Кириленко, Н.І. Косарева, – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 560с.
16. Киричук В.А. Заняття з етичного виховання в 1 класі: Посібник для вчителя / В.А. Киричук, Н.І. Підгорна. – К.: Освіта, 1998. – 79с.
17. Класний керівник у сучасній школі : метод. посіб. / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко та ін. – К. : Інститут змісту і методів навчання, 1996. – 156 с.
18. Коберник О.М. Навчально-виховний процес у сільській загальноосвітній школі: сутність, проектування, організація / О.М. Коберник . – К.: Знання, 1998. – 274с.
19. Коберник О.М. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі / О.М. Коберник. – К.: Науковий світ, 2001.
20. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі // Інф. Збірник МОН України. – 1996. –№3.
21. Концепція національного виховання // Освіта. – 1996. – 7 серпня.
22. Концепція позашкільної освіти і виховання // Освіта –1997.
23. Кравцова С. Учитель і проблеми дисципліни, або як реагувати на неадекватну поведінку учнів / С. Кравцова, К. Мухаматулліна // Шкільний світ. – 2003. – № 5. – С.4.
24. Кузь В.Г. Авторська школа О.А. Захаренка / В.Г.Кузь. – К.: Наук.світ, 2000. – 43 с.
25. Кулаковська С. Організація роботи з батьками в сучасному закладі освіти / С. Кулаковська, Т. Кравченко, О. Хромова // Шкільний світ. – 2003. – №25-28. – С. 83-92.
26. Лутошкін А. М. Як вести за собою / А. М. Лутошкін. – М., 1986.
27. Мартинюк І.В. Національне виховання: теорія і методологія / І.В. Мартинюк. – К.: ІСДО, 1995.
28. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К.: Шкільний світ, 2001. – 24с.
29. Орієнтований зміст виховання в національній школі. – К.: ІСДО, 1996.
30. Охрімчук Р. Є. Така організація! Пласт – національна скаутська організація України / Р. Є. Охрімчук // Шкільний світ. – №15. – С.10-11.
31. Охрімчук Р. Щоб дитина була щасливою... / Р. Охрімчук // Шкільний світ. – 2003. – № 17. – С. 1-2.
32. Охрімчук Р., Стецюк А. Проектна робота у шепетівському пенсіонаті / Р. Охрімчук, А. Стецюк // Шкільний світ. – 2003. – № 25-28. – С. 3-54.
33. Павленчик В. Виховувати любов'ю / В. Павленчик // Шкільний світ. – 2003. – № С. 1-2.
34. Падалка О.С. Педагогічні технології / О.С.Падалка, А.С.Нісімчук, І.О.Смолюк, О.Т.Шпак. – К.: Українська енциклопедія, 1995. – 252с.
35. Повалій Л. Батьки і діти: як досягти взаєморозуміння / Л. Повалій // Шкільний світ. – 2003. – №3. – С. 3-4.
36. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Сільська школа. – 2001. – № 2.
37. Попова С. І. Педагогічна підтримка в роботі вчителя і класного керівника / С. І. Попова. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2005.
38. Приходько М.І. Учніське самоврядування в сучасному вимірі. Методичний посібник. – Біла Церква. – 2009. – с. 248.
39. Програма «Чотирьох азбук» // Початкова школа. – 2006. – №8. – С.32.
40. Рекомендації щодо планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальноосвітньої середньої освіти, Міністерство освіти і науки України від 30.08.2002 року № 1/9-392 // Директор школи. – 2003. – № 3-4.
41. Рожков М.И. Воспитание толерантности у школьников: Методика воспитательной работы / М.И. Рожков, Л.В. Байборода, М.А. Ковальчук. – Ярославль, 2003. – 192с.

42. Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 1 класу: Методичний посібник для вчителів / О.Я. Савченко. – К.: Початкова школа, 2002. – 464с.
43. Стельмахович М.Б. Українська народна педагогіка / М.Б. Стельмахович. – К.: ІЗІН, 1997.
44. Стефановська Т. А. Класний керівник: Функції та основні напрями діяльності: навчальний посібник для вузів / Т. А. Стефановська. – 2-е вид., стереотип. – М.: Академія, 2006. – 192 с.
45. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1976.
46. Тюска В. Аспекти громадянського виховання у підліткових клубах / В. Тюска // Шкільний світ. – 2003. – №11. – С.3-4.
47. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання / К.Д. Ушинський. – К.: Рад. школа, 1983. – Т.1.
48. Фіцула М.М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К.: Академія, – 2000.
49. Цимбалюк Л. Програма виховання роботи ЗОШ № 28 м.Черкаси / Л. Цимбалюк // Шкільний світ. – 2003. – № 25-28. – С.70-74.
50. Чернова Г. Виховна робота: від планування до аналізу / Г. Чернова // Шкільний світ. – 2003. – №25-28. – С.55-69.
51. Чорна К. Виховання моральності громадянина / К. Чорна // Шкільний світ. – 2003. – №15. – С.1-3.
52. Шелестові Л. Соціальний портрет молодшого підлітка (психологічний портрет) / Л. Шелестові // Шкільний світ. – 2003. – С.4.

#### *Освітні моделі в зарубіжних країнах*

1. Актуальные проблемы истории педагогики Запада (1871-1917).– М., 1981.
2. Алексюк А.М., Чорний В.М. Методи навчання в сучасній буржуазній педагогіці США / А.М. Алексюк., В.М. Чорний. – К., 1983.
3. Бейли А.А. Образование в новом веке / А.А. Бейли. – М., 1998. – С. 34-49.
4. Буржуазная педагогика на современном этапе [Под ред. Мальковой З.А., Вульфсон Б.Л].– М.: Педагогика, 1981.
5. Брунер Дж. Психология познания / Брунер Дж. – М., 1977.
6. Веселова В.В. Традиционные и новые ценности в системе образования США / В.В. Веселова. – М., 1996.
7. Вульфсон Б.Л. Педагогическая мысль в современной Франции / Б.Л. Вульфсон. – М.: Педагогика, 1983.
8. Гоббл Ф. Третья сила: психология Абрахама Маслоу – новый взгляд на человека. В кн.: Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / Ф. Гоббл. – М.: Смысл, 1999.
9. Джурицкий А.Н. Зарубежная школа: Современное состояние и тенденции развития. – М.: Просвещение, 1993.
10. Джурицкий А.Н. Реформы зарубежной школы: надежды и действительность. – М.: Знание, 1989.
11. Джурицкий А.Н. Развитие образования в современном мире: Учебное пособие. – М.: Владос, 1999.
12. Джурицкий А.Н. Школа Франции. Традиции и реформы. – М., 1981.
13. Джурицкий А.Н. Сравнительная педагогика. – М., 1998.
14. Дьюи Д. Введение в философию воспитания / Д. Дьюи. – М., 1921.
15. Дьюи Д. Школа і суспільство. Хрестоматія по історії зарубіжної педагогіки / Д. Дьюи – М., 1981.
16. Замацкий Ю.А. Личность в современной Америке / Ю.А. Замацкий. – М.: Мысль, 1980.
17. Калгрэн Ф. Воспитание к свободе. Педагогика Рудольфа Штайнера. Из опыта международного движения вальдорфских школ. – М., 1993.
18. Кершенштейнер Г. О воспитании гражданственности / Г. Кершенштейнер. – СПб, 1911.
19. Коваленко Ю.М. Воспитание учащихся в школе ФРГ / Ю.М. Коваленко. – М.: Педагогика, 1975.
20. Кравець В. П. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття / В.П. Кравець. – Тернопіль, 1996. – С. 149-255.
21. Красовицький М. Моральне виховання учнів у теорії і практиці американської школи (досвід і проблеми) / М. Красовицький // Рідна школа. – 1998. – № 4. – С. 29-52.
22. Критика буржуазных теорий молодежи.– М.: Прогресс, 1982.

23. Лай В.А. Школа действия / В.А. Лай. – М., 1911.
24. Лай В.А. Экспериментальная дидактика / В.А. Лай. – М., 1911.
25. Лапчинская В.П. Средняя образовательная школа современной Англии / В.П. Лапчинская. – М., 1977.
26. Левченко Т.І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. – Вінниця: Нова Книга, 2002. – 510 с.
27. Лігоцький А.О. Тенденції розвитку світових освітніх систем. – К., 1995.
28. Малькова З.А., Вульфсон Б.Л. Современная школа и педагогика в капиталистических странах / З.А. Малькова, Б.Л. Вульфсон. – М.: Просвещение, 1975.
29. Малькова З.А. Школа и педагогика за рубежом / З.А. Малькова. – М., 1983.
30. Мейман Э. Лекции по экспериментальной педагогике / Мейман Э. – СПб, 1910.
31. Монтессори М. Руководство к моему методу / М. Монтессори. – М., 1916.
32. Основные направления и тенденции развития педагогической науки в конце XIX-начале XX вв.– М., 1980.
33. Пилиповский В.Я. Критика современных буржуазных теорий формирования личности / В.Я. Пилиповский. – М.: Педагогика, 1985.
34. Пискунов А.И. Проблемы трудового обучения и воспитания в немецкой педагогике XVIII – начала XIX века / А.И. Пискунов. – М.: Педагогика, 1976.
35. Пронников В. О., Ладанов І. Д. Освіта в Японії: Пер. з рос. / В.О. Пронников, І.Д. Ладанов. – К.: Вид-во т-ва «Знання», 1991. – 32 с.
36. Соколов А.И. Япония: экономика и образование / А.И. Соколов. – М., 1982.
37. Соколова М.А., Кузьмина Е.Н., Родионов М.Л. Сравнительная педагогика / М.А. Соколова, Е.Н. Кузьмина, М.Л. Родионов. – М., 1978.
38. Спенсер Г. Воспитание: умственное, нравственное, физическое / Г.Спенсер. – СПб, 1906.
39. Школа и педагогика США до второй мировой войны.– М.: Педагогика, 1972.

#### ***Інноваційні виховні технології***

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: [навчальний посібник] / Дичківська І. М. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Зайчук В. О. Сучасні педагогічні технології: дидактично-інноваційний аспект. Т. 2. [Текст] / В. О. Зайчук, А. С. Нісімчук, А. Д. Білан. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2009. – 312 с.
3. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології [Текст] : колективна монографія / авт.: В. Ю. Биков [та ін.]. – К. : Атіка, 2005. – 252 с.
4. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
5. Педагогічні технології: теорія та практика [Текст] : навч.-метод. посіб. / за ред. М. В. Гриньової ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка – Полтава : АСМІ, 2006. – 230 с.
6. Пехота О.М. Освітні технології: Навч.-метод. посіб./ О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М. Любарська. – К.: А.С.К., 2001. – 256с.
7. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання [Текст] : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. – К. : «А.С.К.», 2005. – 192 с.
8. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання [Текст] / Г. О. Сиротенко. – Х. : ВГ «Основа», 2003. – 80 с.
9. Сорока І. Г. Сучасні виховні системи і технології. / І. Г. Сорока – Харків, 2002. – 128 с.
10. Сучасні шкільні технології. Ч. 1. [Текст] / упоряд. І. Рожнятковська, В. Зоц. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 112 с.
11. Сучасні шкільні технології. Ч. 2 [Текст] / упоряд. І. Рожнятовська, В. Зоц. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
12. Телячук В. П. Інноваційні технології в початковій школі. / В. П. Телячук, О. В. Лесіна. – Х.: Основа, 2007.
13. Щуркова Н. Е. Педагогическая технология [Текст] : учеб. пособ. для студ. и преподавателей пед. учеб. заведений, учителей шк. / Н. Е. Щуркова. – М. : Пед. о-во Россия, 2002. – 224 с.